

Blokken voor de Toekomst

Na de Rede: Macht, AI en de Mens in de 21e Eeuw

Inleiding

We leven in een tijd waarin de contouren van de wereldorde die we kenden, langzaam oplossen als sneeuw voor de zon. De machtsblokken die ooit de kaarten van geopolitiek en cultuur tekenden, zijn niet langer eenduidig. Waar de Koude Oorlog een wereld kende verdeeld in twee kampen, en de daaropvolgende unipolaire orde de dominantie van het Westen leek te bevestigen, staan we nu aan de vooravond van een multipolaire realiteit. Deze realiteit wordt gekenmerkt door het opkomen van nieuwe machtscentra, oude beschavingen die hun stem herwinnen, en een wereld die zich hervormt onder druk van eeuwenoude culturele spanningen en nieuwe technologische revoluties.

Centraal in deze transformatie staat de opkomst van kunstmatige intelligentie (AI) — niet als een louter technologische ontwikkeling, maar als een katalysator die diep ingrijpt in onze manier van denken, samenleven, en het vormgeven van macht. AI is de nieuwe stoommachine, de revolutionaire kracht die niet alleen industrieën en economieën zal veranderen, maar ook politiek, cultuur en zelfs de menselijke zelfervaring radicaal zal herdefiniëren. Net zoals de industriële revolutie de natiestaten hertekende en nieuwe machtsverhoudingen tot stand bracht, zo zal AI een even ingrijpende herordening van de wereld bewerkstelligen.

Maar wat betekent dit voor de oude machtsblokken? Hoe navigeren de grote spelers van deze tijd — het Westen, China, Rusland, en de opkomende wereld — deze nieuwe werkelijkheid? Elk blok reageert vanuit zijn eigen historische geheugen, culturele identiteit en visie op wat de wereldorde moet zijn. De Europese en Amerikaanse waarden van democratie en individuele vrijheid botsen met de Chinese nadruk op sociale harmonie en collectieve controle, terwijl Rusland zich stevig opstelt als beschermer van een traditionele beschavingsorde. Tegelijkertijd worstelen opkomende landen met het dilemma tussen technologische adoptie en culturele autonomie, tussen imitatie en rebellie.

In de volgende zes delen wil ik de lezer meenemen op een reis door deze complexe wereld van macht, cultuur en technologie. Ik wil laten zien hoe deze blokken zich niet alleen verdedigen tegen elkaar, maar ook tegen de ontwrichting van hun eigen waarden en identiteit. Hoe AI, hoewel vaak gepresenteerd als neutraal instrument, diep verweven raakt met deze conflicten en toekomstscenario's. En hoe deze dynamiek ons allen dwingt na te denken over wie wij zijn, wat macht betekent, en welke toekomst wij willen — als mens, als samenleving, als beschaving.

Dit is geen verhaal over goede of slechte machten, noch over onvermijdelijke technologische vooruitgang. Het is een filosofisch onderzoek naar de krachten die onze wereld vormen, de keuzes die wij collectief maken, en de ethische uitdagingen die

daarmee gepaard gaan. Want in een tijd waarin technologie steeds meer onze werkelijkheid structureert, wordt de vraag naar menselijke betekenis, soevereiniteit en ethiek urgenter dan ooit.

Welke toekomstscenario's liggen voor ons? Hoe kunnen wij, ondanks verdeeldheid en onzekerheid, een wereld scheppen die rechtvaardig, veerkrachtig en menselijk blijft? Dit essay biedt geen kant-en-klare antwoorden, maar wel een kader om deze vragen te begrijpen en te bevragen — in de hoop dat we samen bewuster en wijsgeriger onze weg kunnen vinden in het tijdperk van AI en multipolaire macht.

1. Macht als echo van de machine

Er was een tijd dat macht zich liet meten in het aantal zwaarden dat een koning kon mobiliseren, in de breedte van zijn landerijen, in de stem van God die zijn autoriteit bezegelde. Macht was zichtbaar, tastbaar, monumentaal — gecentreerd in paleizen, troonkamers, kerken en kanonnen. De monarch regeerde bij de gratie van bloed en vuur.

Maar dat veranderde. De moderniteit — en met haar de technologie — transformeerde macht in een ander wezen: onzichtbaarder, diffuser, maar niet minder dwingend. De industriële revolutie, aangejaagd door de uitvinding van de stoommachine, ontketende niet slechts economische groei. Zij herschreef de verhouding tussen mens en natuur, arbeid en kapitaal, individu en collectief. Waar macht eerst berustte op geweld en bezit, werd zij nu ook een functie van productiecapaciteit, logistiek en technologische beheersing.

De stoommachine was niet slechts een werktuig; zij was een wereldbeschouwing. Een cultuur die gelooft dat alles meetbaar, reproduceerbaar en op snelheid te brengen is. Macht verschoof van de troonzaal naar de fabriekshal, van de aristocraat naar de industrieel, van de scepter naar het tandwiel. En met die verschuiving ontstond een nieuwe klasse: de technocraat, de ingenieur, de planner. De mens werd, in de woorden van Marx, een aanhangsel van de machine.

Van zichtbare heerschappij naar onzichtbare systemen

In de 20e eeuw zette deze ontwikkeling zich voort. De massamedia, de computer, de satelliet, de kerncentrale: technologie werd infrastructuur van macht. Het modern bestuur — bureaucratisch, rationeel, efficiënt — was niet denkbaar zonder statistiek, zonder telecommunicatie, zonder data. Macht werd administratief. Waar de keizer zich toonde in zijn gewaad, verschool de macht zich nu in netwerken, protocollen, software.

De filosoof Michel Foucault zag dit scherp. In zijn analyses van discipline en macht stelde hij dat moderne macht zich niet langer uit in brute onderdrukking, maar in subtiele vormen van zelfregulering. Surveillance is niet slechts camera's op straathoeken — het is de internalisering van normen. De burger wordt zijn eigen cipier. De samenleving verandert in een panopticum: zichtbaar zijn is gecontroleerd worden.

En toen kwam de volgende stap. De opkomst van kunstmatige intelligentie betekende een machtsverschuiving die nóg fundamenteeler is. Want waar eerdere technologieën nog berusten op menselijke input, begint AI zich los te zingen van haar scheppers. De algoritmen leren. Ze voorspellen. Ze beslissen. En ze doen dit op een schaal en snelheid die de menselijke maat overstijgt.

AI als nieuwe soeverein: een stille revolutie

Wie vandaag spreekt over macht, kan niet voorbij aan de rol van AI in het organiseren van werkelijkheid. Kunstmatige intelligentie bepaalt welke informatie wij te zien krijgen, welke producten ons worden aanbevolen, welke route onze auto neemt, welke sollicitant wordt uitgenodigd, welk profiel als ‘verdacht’ geldt bij grenscontrole.

Deze macht is niet altijd politiek geformaliseerd. Ze ligt niet in de handen van verkozen leiders, maar in die van techbedrijven, datawetenschappers, ingenieurs — en uiteindelijk in de systemen zelf. AI is niet neutraal. Elk algoritme draagt de afdruk van menselijke waarden, aannames, vooroordelen. En die aannames — eenmaal verankerd in code — vermenigvuldigen zich in stilte, zonder debat.

De klassieke politieke theorie, van Hobbes tot Rousseau, kende de soeverein als een herkenbaar centrum van macht. Maar hoe noem je een soeverein die onzichtbaar is? Een systeem dat zich vermomt als gemak, als gepersonaliseerde aanbeveling, als vlot verlopende digitale ervaring? Slavoj Žižek noemde AI ooit de “perfecte ideologische machine” — juist omdat zij zich voordoeft als ideologieloos. En daar schuilt haar kracht.

De machtsvraag opnieuw gesteld

We moeten daarom de machtsvraag herformuleren. Niet: wie bestuurt de staat? Maar: wie ontwerpt de systemen die ons gedrag sturen? Niet: wie heeft de meeste soldaten? Maar: wie bezit de infrastructuur van informatie, toegang, data?

In de multipolaire wereld van vandaag uit zich dit in digitale strijd: cyberoorlogvoering, economische spionage, beïnvloeding van verkiezingen via algoritmen. Maar ook in meer subtiele verschuivingen: wie bepaalt de AI-standaarden? Welke taal spreekt de machine? Welke cultuur zit verpakt in de interface?

De macht is teruggekeerd naar de wereld, maar in een andere gedaante: als code, als infrastructuur, als onzichtbaar netwerk van beslissingsmacht.

De menselijke conditie onder druk

De klassieke filosofie zag de mens als rationeel, autonoom, vrij. Maar AI confronteert ons met een spiegel waarin die noties wankelen. Want als een machine sneller en rationeler denkt, als zij in staat is te leren, te corrigeren, te anticiperen — wat is dan nog onze plaats?

Niet voor niets spreken sommige denkers over een “posthumanistische” fase: de mens als tussenstation in een evolutionaire lijn die niet eindigt bij de menselijke rede, maar verdergaat in siliconen en neurale netwerken.

Maar ook hier is keuze. De machine hoeft geen meester te worden. Zij kan ook verlengstuk zijn van het menselijke streven naar rechtvaardigheid, wijsheid, compassie. Alleen — daarvoor moeten we niet alleen ingenieurs, maar ook filosofen, kunstenaars, en burgers inschakelen in het vormgeven van deze toekomst.

Slotparagraaf van dit deel

Macht is altijd meer geweest dan dominantie: het is de organisatie van betekenis. In de wereld van AI staat die betekenis opnieuw ter discussie. Zolang wij macht beschouwen als iets buiten onszelf — als iets technisch, ‘voor de experts’ — zullen we haar verliezen aan de systemen die ons vormen zonder dat we het merken. Maar als we de moed hebben de machine te bevragen, haar waarden te onthullen, haar ontwerp te democratiseren — dan kan AI, net als de stoommachine, niet het einde van de mens zijn, maar een nieuw begin.

2. Het Westen en de erosie van zijn waarden

Er is een oud verhaal dat het Westen zichzelf graag vertelt. Het is het verhaal van de rede die de duisternis overwon. Van het individu dat zich losmaakte van de ketens van geloof, traditie en tirannie. Van vrijheid, gelijkheid, broederschap — de drie-eenheid van de moderne mythe. Het Westen, zo luidt dit verhaal, is de hoeder van de verlichting, de baken van vooruitgang, de verdediger van universele mensenrechten. Het is het verhaal van de liberale democratie, het kapitalisme, de wetenschap en het geloof in een opwaartse lijn van geschiedenis.

Maar wat als dit verhaal begint te rafelen? Wat als het morele zelfbeeld niet langer strookt met de realiteit? Wat als het Westen, onder het gewicht van zijn eigen belofte, bezwijkt?

De interne paradoxen van de liberale orde

Sinds het einde van de Koude Oorlog waande het Westen zich de erfgenaam van de geschiedenis. De overwinning op het communisme leek het bewijs dat de liberale democratie het eindpunt van politieke evolutie was, zoals Francis Fukuyama in 1992 suggereerde in *The End of History*. De vrije markt zou welvaart brengen, democratie zou vrede brengen, technologische vooruitgang zou morele vooruitgang impliceren.

Maar deze vooruitgang bleek fragiel. De globalisering, zo krachtig in haar economische efficiëntie, vernietigde lokale industrieën, vergrootte ongelijkheid en verankerde een financiële elite die zich onttrok aan nationale verantwoordelijkheid. Democratie zelf veranderde in spektakel. Politieke besluitvorming werd onderworpen aan de logica van

peilingen, populisme en mediacampagnes. In plaats van deliberatie kreeg de burger de illusie van keuze, geregisseerd door algoritmen en beeldvorming.

De liberale orde, gebaseerd op individuele vrijheid, werd haar eigen vijand. Want absolute vrijheid zonder sociale verankering leidt niet tot gemeenschap, maar tot fragmentatie. Tot de opkomst van alternatieve waarheden, van polarisatie, van complotdenken — niet als uitzondering, maar als symptoom van een systeem dat geen gedeelde morele kern meer heeft.

AI als katalysator van morele verwarring

Binnen dit vacuüm groeit de invloed van technologie — en vooral kunstmatige intelligentie — als stille katalysator van verandering. AI versterkt de krachten die het liberale Westen ondermijnen. Niet omdat het kwaadwillend is, maar omdat het optimaal functioneert binnen het systeem dat het Westen zelf heeft ontworpen: een kapitalistisch systeem waarin aandacht geld is, data grondstof is, en waar snelheid belangrijker is dan reflectie.

Sociale media, aangestuurd door AI, vergroten emoties, versmallen werelden, creëren parallelle werkelijkheden. Wat ooit bedoeld was als netwerk van verbondenheid, werd een theater van verontwaardiging. De burger verdwijnt achter de consument. De stem van de rede verstomt onder het lawaai van de algoritmische voorkeur.

De filosofische vraag die zich hier aandient, is deze: Kan een cultuur die haar waarden heeft geoutsourcet aan technologie zichzelf nog beschermen tegen haar ondergang?

Morele dissonantie en geopolitiek verlies

Tegelijk worstelt het Westen met de culturele grenzen van zijn eigen waarden. Wat in Europa of Noord-Amerika wordt gezien als mensenrecht — vrijheid van meningsuiting, gendergelijkheid, seculier bestuur — wordt in andere delen van de wereld niet noodzakelijk als universeel ervaren. Rusland noemt het “decadentie.” China spreekt van “cultureel imperialisme.” De Islamitische wereld ervaart het vaak als bedreiging van de traditionele orde. En zelfs binnen het Westen zelf groeit weerstand tegen de snelheid waarmee waarden lijken te verschuiven.

Deze morele dissonantie heeft geopolitieke consequenties. Het Westen verliest moreel gezag. Het kan moeilijker interveniëren in de naam van mensenrechten, omdat het zelf verscheurd is door hypocrisie. Terwijl Europa predikt over democratie, sluiten zijn bedrijven deals met autoritaire regimes. Terwijl Amerika vrijheid verdedigt, bouwt het muren en voert het drone-oorlogen. Deze contradicties zijn niet nieuw — maar ze zijn zichtbaarder dan ooit.

Het morele vacuüm van de AI-orde

Wat gebeurt er als een cultuur zijn waarden niet meer definieert, maar laat bepalen door technische systemen? Wanneer AI-gestuurde besluitvorming niet wordt ingebed in een

ethisch debat, maar louter in efficiëntie en winstoptimalisatie? De liberale orde, ooit gebaseerd op de menselijke waardigheid, dreigt haar ethische anker te verliezen.

De Duitse filosoof Byung-Chul Han spreekt over de ‘uitputtingsmaatschappij’: een cultuur waarin prestatiedwang en digitale zelfoptimalisatie de plaats innemen van solidariteit en zin. In deze context is AI geen externe macht, maar het verlengstuk van een systeem dat de mens tot data reduceert. Het liberalisme, losgemaakt van zijn morele kern, laat de deur open voor een technologische despotie — zonder dat daar een dictator aan te pas komt.

Herstel of verval?

Toch is het Westen niet gedoemd. Want juist in de kritische reflectie, in de openheid voor debat, in de strijd om de betekenis van vrijheid, schuilt nog steeds een unieke kracht. Maar dit vereist een radicale herbezinning: op onderwijs, op technologie, op wat het betekent om mens te zijn in een digitale wereld.

Het vereist ook politieke moed om grenzen te stellen aan technologische macht. Om AI niet te onderwerpen aan marktdwang alleen, maar in te bedden in democratische controle. Om ethiek niet achteraf toe te voegen aan systemen, maar vooraf te integreren in ontwerp.

De grote vraag is of het Westen deze zelfkritiek nog kan opbrengen — of dat het verhaal waarin het zo lang geloofde, definitief uiteenvalt in de spiegels van zijn eigen systemen.

3. China en de symbiose van controle en vooruitgang

Wanneer het Westen zich verschanst in de strijd om zijn waarden te behouden, laat China een ander pad zien — een pad dat zich niets aantrekt van het westerse discours over vrijheid, scheiding der machten of individuele rechten. In plaats daarvan biedt het een model waarin orde, stabiliteit, collectieve vooruitgang en culturele continuïteit worden verheven tot pilaren van beschaving.

China's politieke systeem wordt vaak beschreven als autoritair, maar wie alleen dat woord gebruikt, ziet voorbij aan de complexiteit van het Chinese project. Hier is technologie niet slechts een instrument, maar een ideologisch principe. Kunstmatige intelligentie is er niet om het individu te verheffen, maar om de samenleving te harmoniseren. Waar het Westen zich afvraagt hoe technologie de vrijheid kan waarborgen, vraagt China hoe technologie de orde kan waarborgen.

De droom van technologische harmonie

In de officiële retoriek van de Chinese Communistische Partij wordt vaak verwezen naar het confucianistische ideaal van sociale harmonie. In die traditie is het individu geen autonoom, zelfvoorzienend wezen, maar een knooppunt in een netwerk van sociale

relaties, plichten en hiërarchieën. Orde is geen onderdrukking, maar voorwaarde voor welzijn.

Kunstmatige intelligentie wordt in deze context gepresenteerd als een middel tot harmonie. Het sociale kredietsysteem is daar het bekendste voorbeeld van. Wat in het Westen wordt gezien als een dystopie — het alomtegenwoordige toezicht, de gedragsanalyse, de beloning en straf op basis van digitale sporen — is voor veel Chinezen een logische uitdrukking van vertrouwen in de staat. De technologie fungeert als verlengstuk van morele disciplineren. Zij reguleert gedrag zonder zichtbare dwang. Zij maakt orde zichtbaar — en meetbaar.

Maar deze symbiose tussen technologie en controle kent ook grenzen. Want hoe voorspelbaar een samenleving ook wordt gemaakt, de menselijke geest laat zich niet volledig parametriseren. De protesten tegen zero-COVID-beleid, de digitale underground van kritische denkers, de creativiteit van kunstenaars die de censuur omzeilen — zij herinneren eraan dat controle nooit totaal is. Ook in China flakkert verzet, zij het in andere vormen dan het Westen gewend is.

AI als staatsmacht, niet als marktproduct

Wat China onderscheidt van het Westen is de mate waarin AI wordt geïntegreerd in een nationale strategie, gestuurd door een staat die zichzelf ziet als historisch en cultureel verantwoordelijk voor de toekomst van zijn volk. In 2017 kondigde Beijing aan de wereldleider in kunstmatige intelligentie te willen worden vóór 2030. Sindsdien worden miljarden geïnvesteerd in onderzoek, infrastructuur, onderwijs, en militaire toepassingen van AI.

De Chinese AI is geen product van Silicon Valley-achtige ondernemingsgeest, maar van gecoördineerde staatsplanning. Waar het Westen worstelt met de macht van Big Tech tegenover democratische instituties, is die scheiding in China niet relevant: techbedrijven als Tencent, Huawei en Baidu zijn nauwe partners van de staat. Data is niet alleen grondstof voor winst, maar ook voor nationale veiligheid en sociale engineering.

Dat betekent ook dat de Chinese AI-ontwikkeling minder gebonden is aan ethische debatten zoals die in Europa gevoerd worden. Er is geen publieke consensus nodig over gezichtsherkenning, predictive policing of datamonitoring — zolang deze toepassingen bijdragen aan stabiliteit en welvaart.

Toch is de afwezigheid van publiek debat geen garantie voor duurzaamheid. De vraag rijst of een systeem waarin AI volledig wordt geabsorbeerd in staatsmacht op de lange termijn innovatie kan blijven stimuleren. Waar is de ruimte voor kritiek, voor radicale verbeelding, voor het onverwachte — precies die elementen die ook technologische vooruitgang nodig heeft?

De geopolitieke AI-strijd

China's technologisch model blijft niet beperkt tot de eigen landsgrenzen. Via initiatieven zoals de Belt and Road Initiative exporteert het niet alleen infrastructuur, maar ook digitale architecturen: smart cities, surveillance-systemen, 5G-netwerken. In landen waar stabiliteit boven democratie staat, vindt dit model gewillig gehoor.

In veel Afrikaanse, Latijns-Amerikaanse en Zuidoost-Aziatische staten is de Chinese benadering aantrekkelijk. Niet uit ideologische trouw, maar uit pragmatisme. De boodschap is simpel: technologie brengt orde, efficiëntie en groei — zonder de moralistische voorwaarden van het Westen. Geen eisen op het gebied van mensenrechten, geen inmenging in binnenlandse politiek, geen oordelen over cultuur.

Dat maakt China's opkomst in de AI-wereld tot een fundamentele uitdaging voor het Westen. Niet alleen vanwege technologische concurrentie, maar omdat het laat zien dat er alternatieven zijn voor het westerse verhaal over moderniteit. De wereld is niet verplicht te kiezen voor vrijheid boven stabiliteit, of privacy boven veiligheid.

Tussen totaliteit en subtiliteit

Toch is China's model niet monolithisch. De combinatie van centralisme en innovatie, controle en vooruitgang, is uiterst delicaat. De kans bestaat dat overregulering innovatie smoort. Dat publieke onvrede groeit naarmate de vrijheid verder wordt beknot. Dat andere landen het model omarmen, maar zonder de culturele context die het in China enigszins functioneel maakt.

AI is geen neutrale kracht. Zij versterkt de bestaande orde. In China is die orde er een van hiërarchie, van collectieve belangen, van staatssoevereiniteit boven individuele rechten. Maar hoe lang blijft die symbiose vruchtbaar? Kan een systeem dat mensen kent als datasets hen ook recht doen als burgers, als verhalen, als dragers van betekenis?

Dat is de vraag die China — en de wereld — de komende decennia onder ogen zal moeten zien.

4. Rusland en de verdediging van beschaving

In het hart van de Euraziatische vlakte ligt een natie die zichzelf niet louter als land ziet, maar als beschaving. Rusland, door het Westen vaak benaderd als geopolitieke uitdager of revisionistische macht, beschouwt zichzelf als erfgenaam van een lange culturele, religieuze en historische lijn — een lijn die teruggaat tot Byzantium, de orthodoxie, het tsarendom en de Sovjetunie. In deze Russische zelfperceptie is macht geen brute wil tot dominantie, maar een opdracht tot beschaving — het beschermen van een unieke historische orde in een wereld die als moreel verwilderd wordt beschouwd.

Een cultuur van belegering

De Russische ziel — als we dat concept nog durven gebruiken — is getekend door herhaalde invasies, verraad, en verloren glorie. Van de Mongoolse hordes tot Napoleon, van Hitler tot de NAVO-uitbreiding na 1991: steeds weer keert in het Russische bewustzijn het gevoel terug omsingeld te zijn door vijanden, verraden door bondgenoten, geminacht door het Westen. Deze cultuur van belegering is niet slechts paranoia, maar een politieke realiteit geworden.

In de ogen van Moskou is de NAVO geen defensieve alliantie, maar een instrument van culturele kolonisatie. Liberale waarden worden gezien als ideologische wapens: het Westen brengt niet vrijheid, maar verwarring. Niet emancipatie, maar ontworteling. Niet democratie, maar decadentie.

Rusland, zo luidt het tegenverhaal, wil zichzelf beschermen — tegen een wereld die de fundamenteën van haar beschaving probeert te ondergraven. Niet alleen geografisch, maar moreel.

De botsing der waarden

De Russische reactie op deze culturele spanning is niet enkel militair of diplomatiek — ze is existentiëler. President Vladimir Poetin en zijn ideologische medestanders positioneren Rusland als verdediger van traditionele waarden: het gezin, religie, patriottisme, soevereiniteit. Ze plaatsen zich daarmee niet alleen tegenover het Westen, maar ook tegenover wat zij zien als een postmoderne wereldorde die elk vast ankerpunt — natie, geslacht, geloof — tot op het bot deconstrueert.

In deze context krijgt kunstmatige intelligentie een bijzondere betekenis. Waar het Westen AI benadert als innovatievraagstuk, en China als bestuurlijke technologie, gebruikt Rusland het als instrument in een bredere culturele strijd. Niet zozeer om het binnenland te optimaliseren, maar om het buitenland te beïnvloeden: via desinformatie, memetische oorlogvoering, digitale sabotage en propagandatechnologieën die de publieke sfeer in andere landen ondermijnen.

Rusland beheerst de kunst van narratieve disruptie. AI wordt ingezet om twijfel te zaaien, de legitimiteit van liberale instituties te ondermijnen, en culturele oorlogen in het Westen aan te wakkeren. Niet als directe aanval, maar als subtiele ontwrichting. De strijd is niet om tanks of grondgebied — het is een strijd om de ziel van de wereldorde.

Soevereiniteit als kernprincipe

Tegelijk ontwikkelt Rusland ook binnenlandse AI-toepassingen — maar altijd binnen het kader van staatssoevereiniteit. De digitalisering van onderwijs, gezondheidszorg, en overheid is in volle gang, maar nooit ten koste van centrale controle. AI is geen drager van liberalisering, maar van autoriteit.

Het idee dat technologie de burger vrijmaakt, is in Rusland fundamenteel verdacht. AI moet dienstbaar zijn aan de nationale cultuur, de traditionele moraal, en de historische continuïteit van de Russische staat. In dat opzicht lijkt Rusland op China — maar met een dieper historisch wantrouwen tegenover rationalistische technocratieën.

De Oekraïne-oorlog als existentiële breuk

De oorlog in Oekraïne, zelfs als die op enig moment diplomatiek zou eindigen, is symptomatisch voor deze culturele breuk. Rusland vecht niet alleen voor strategische bufferzones, maar voor erkenning van zijn plaats als beschaving met eigen waarden. De annexatie van de Krim, de steun aan separatisten, en de invasie van Oekraïne zijn niet alleen geopolitiek gemotiveerd, maar voortgekomen uit de overtuiging dat Rusland moet voorkomen wat in hun ogen gebeurde in Kiev: de inlijving van een broedervolk in het kamp van decadentie.

Tegelijk wordt deze oorlog technologisch gevoerd — met drones, AI-gecoördineerde artillerie, cyberaanvallen. Maar de strijd is ook cultureel. Het Westen interpreteert de oorlog als aanval op de internationale rechtsorde; Rusland ziet het als een culturele verdediging tegen existentiële erosie.

De mythe van het derde Rome

Poetin en zijn ideologen refereren herhaaldelijk aan het idee van Rusland als het "Derde Rome": na het verval van Rome en Byzantium zou Moskou het laatste bolwerk zijn van christelijke, traditionele, spirituele beschaving. Deze messianistische visie rechtvaardigt een uitzonderingspositie in de wereldorde. Rusland ziet zichzelf niet als een gewoon land, maar als een cultuurhistorisch project.

In dat licht is AI slechts een nieuw hoofdstuk in een oud verhaal: technologie moet het herstel van de beschaving mogelijk maken, niet haar deconstructie. Waar het Westen zich afvraagt wat mens-zijn betekent in het tijdperk van de machine, vraagt Rusland zich af hoe de machine het mens-zijn kan beschermen tegen culturele ondermijning.

5. De opkomende wereld: tussen imitatie en rebellie

Terwijl het Westen worstelt met zijn post-liberale identiteit, China zich positioneert als technocratisch imperium, en Rusland als beschermer van beschaving, beweegt een vierde wereld zich op het ritme van een andere logica. Het is de wereld van de zogenoemde *opkomende machten* — een losse, diverse en dynamische verzameling van staten in Afrika, Latijns-Amerika, Zuidoost-Azië en de islamitische wereld. Zij delen geen ideologie, geen politiek systeem, soms niet eens onderlinge solidariteit. Wat zij wél delen, is een gedeeld bewustzijn: dat de 21e eeuw niet langer exclusief toebehoort aan het Westen.

Van periferie naar speler

Voorheen gold de ‘ontwikkelingswereld’ als periferie van een door Europa en de VS gedefinieerde orde. Het Westen gaf vorm, anderen volgden — via ontwikkelingstrajecten, structurele hervormingsprogramma’s, of technologische afhankelijkheid. Moderniteit was een westers exportproduct: universiteiten, fabrieken, parlementen, ziekenhuizen — vaak met westerse architectuur, curricula en ethiek.

Maar dit paradigma brokkelt af. In veel van deze landen is de jeugd dominant in bevolkingsstructuur. Steden groeien met ongekeerde snelheid. Lokale markten en digitale infrastructuur ontwikkelen zich zonder de tussenkomst van ouderwetse staten of supranationale organisaties. In Nairobi, São Paulo, Jakarta, Lahore, Lagos of Rabat ontstaan ecosystemen waarin de toekomst op geheel eigen wijze wordt gebouwd.

AI als sprong, niet als aanpassing

Voor deze opkomende wereld betekent AI geen optimalisatie van bestaande systemen, maar een kans op overslaan. Waar infrastructuur ontbreekt, kan AI oplossingen bieden die traditionele staten niet konden leveren. Denk aan digitale banken in onbanked samenlevingen, AI-gestuurde gezondheidszorg in afgelegen gebieden, landbouw-innovatie op basis van datamodellen in zones die gevoelig zijn voor klimaatverandering.

Maar deze sprong heeft ook een schaduwkant: veel van de AI-technologieën worden geïmporteerd — uit China, de VS, of Europa — inclusief de culturele vooroordelen en economische afhankelijkheden die daarin verborgen zitten. Wat lijkt op emancipatie, kan ook nieuwe vormen van digitale kolonisatie betekenen. Wanneer gezichtsherkenningstechnologie, ontwikkeld op witte gezichten, wordt uitgerold in zwarte gemeenschappen, ontstaan onzichtbare vormen van uitsluiting. Wanneer AI-data worden opgeslagen op servers van buitenlandse bedrijven, wordt soevereiniteit geruild voor gemak.

De strijd om betekenis

Toch is het beeld van passieve imitatie te beperkt. In veel samenlevingen groeit juist het verzet tegen de technologische invulling van moderniteit als westerse blauwdruk. In Marokko, Pakistan, Indonesië, Egypte en andere landen wordt hevig gedebatteerd over hoe technologie zich verhoudt tot geloof, ethiek, identiteit. Kan AI halal zijn? Mag een algoritme oordelen over deugdzaam gedrag? Wat betekent menselijke waardigheid in een wereld waarin technologie neutraal lijkt, maar ingebed is in westerse normen?

De islamitische wereld, met zijn diepe ethische tradities, staat hier voor een existentiële keuze: meebewegen met de logica van vooruitgang, of een alternatieve technologie-ethiek ontwikkelen, geworteld in religieuze en morele kaders. Sommige filosofen in deze context pleiten voor een "dekolonisatie van de toekomst": AI niet louter importeren, maar herdenken vanuit lokale verhalen, taal, waarden.

De Abrahamakkoorden en geopolitieke herschikking

Tegelijk vinden binnen de Arabische wereld geopolitieke herschikkingen plaats die diep ingrijpen in het multipolaire landschap. De Abrahamakkoorden, gestimuleerd door de VS onder Trump, brachten een onverwachte alliantie tot stand tussen Israël en verschillende Arabische staten. Pakistan, hoewel voorzichtiger, bevindt zich op het breekpunt van zijn traditionele solidariteit en geopolitiek realisme.

Deze ontwikkeling is niet slechts diplomatiek. Zij weerspiegelt een bredere tendens: dat pragmatisme de ideologie verdringt. Staten als de VAE, Bahrein en Marokko zien technologie, veiligheid en handel als krachtiger bindmiddelen dan oude vijandbeelden. Tegelijk leidt deze draai tot maatschappelijke spanningen: opstanden in Marokko, kritiek in Jordanië, spanningen tussen pan-Arabische en pan-islamitische stromingen.

De suggestie dat deze herschikking leidt tot een terugkeer van joden naar Israël — een diaspora die haar thuis hervindt — brengt een eschatologisch element in het debat. Sommige commentatoren verwijzen naar Bijbelse motieven, anderen spreken over strategische heroriëntatie. Wat zeker is: AI zal ook hier een sleutelrol spelen, als motor van veiligheid, controle, maar ook van communicatie en culturele herdefinitie.

Nieuwe allianties, nieuwe conflicten

De opkomende wereld is dus geen passieve figurant in het wereldtoneel van AI en machtsverschuiving. Ze is zelf medeauteur van dat scenario. In Afrika ontstaan AI-ethische centra die samenwerken met universiteiten in India en Brazilië. In Latijns-Amerika groeit een technologische soevereiniteitsbeweging die pleit voor open-source software, datatransparantie, en gemeenschapsgerichte AI.

Toch blijven veel van deze initiatieven kwetsbaar. Zonder toegang tot rekenkracht, data-infrastructuur of financiële schaal kunnen ze makkelijk overschaduwd worden door de platforms van Big Tech of de staatsprojecten van China.

Maar de geest is uit de fles. Technologie is geen westerse exclusiviteit meer. De strijd gaat niet langer over *wie* de toekomst beheert — maar *welke* toekomst we wenselijk achten.

6. AI als wereldhistorisch principe

In iedere periode van de geschiedenis is er een kracht geweest die de wereld zijn vorm gaf. In de oudheid waren het goden en mythes. In de middeleeuwen het geloof en de orde van de Kerk. In de moderniteit de rede, de natiestaat, de stoommachine, de fabrieksarbeid. In de 21e eeuw kondigt zich een nieuwe vormgevende kracht aan: **kunstmatige intelligentie**. Niet louter als technologie, maar als wat de Duitse filosoof Hegel een *Weltprinzip* noemde — een principe dat onder de oppervlakte werkt en de richting van de wereldgeschiedenis bepaalt.

AI als reflectie van het mensbeeld

AI is niet enkel een instrument; het is een spiegel. Wat wij in AI stoppen — onze waarden, logica's, aannames — keert versterkt tot ons terug. De algoritmen die beslissingen nemen over toegang tot werk, krediet, mobiliteit of informatie zijn geen neutrale mechanismen. Ze zijn geladen met ideologie. AI is, in die zin, de geautomatiseerde geest van de tijd.

Waar het Westen AI ontwikkelt als belichaming van autonomie, keuzevrijheid en individuele efficiëntie, ontwikkelt China AI als verlengstuk van harmonie en orde. Rusland gebruikt AI om de beschaving te beschermen tegen verval en culturele infiltratie. De opkomende wereld hanteert AI als een wapen tegen achterstelling, als kans op sprong, maar ook als arena voor ethisch herontwerp.

In elk van deze benaderingen toont zich een ander mensbeeld. De liberale mens als rationeel wezen met onvervreemdbare rechten. De confucianistische mens als knooppunt van plicht en sociale orde. De orthodoxe mens als drager van geestelijke erfenis. De postkoloniale mens als getuige van wonden én mogelijkheden. AI, in al zijn toepassingen, is steeds een expressie van deze onderliggende ideeën over wat het betekent om mens te zijn.

De vraag naar wereldorde

Wat gebeurt er wanneer deze mensbeelden botsen — niet enkel in ideeën, maar in systemen die elkaar beïnvloeden, verstoren, spiegelen? Wanneer het niet alleen gaat om botsende beschavingen, zoals Samuel Huntington stelde, maar om botsende algoritmische ordes? In een wereld waarin AI bepaalt wat zichtbaar is, wat wenselijk is, wat normaal is, ontstaat een strijd die fundamenteeler is dan militaire dominantie: een strijd om de infrastructuur van de werkelijkheid zelf.

We bewegen dan naar een multipolaire wereldorde waarin niet alleen staten tegenover elkaar staan, maar hele **technosferen** — ecosysteem-werelden van normen, data, en controlemechanismen. De Amerikaanse technosfeer, gecentreerd rond Silicon Valley, spreekt de taal van schaal, disruptie en kapitalistische innovatie. De Chinese technosfeer spreekt de taal van integratie, planning en sociaal beheer. De Russische technosfeer werkt als verstoringsmachine, narratieve guerrilla. De opkomende technosferen zoeken hybride vormen — tussen afhankelijkheid en autonomie.

Deze fragmentatie betekent dat er geen vanzelfsprekende wereldstandaard meer zal zijn. Geen universele verklaring van de AI-rechten van de mens. Geen consensus over ethiek, transparantie of veiligheid. AI wordt geopolitiek — en daarmee onvoorspelbaar.

Toekomstscenario's

Laten we drie denkbare scenario's schetsen:

1. Het Technologische Congres

In dit scenario ontstaat een vorm van globaal bestuur rond AI, vergelijkbaar met de klimaatakkoorden. Staten erkennen hun onderlinge afhankelijkheid en richten een mondiale AI-autoriteit op — inclusief ethische commissies, algoritmische toetsing, grensoverschrijdende audits. Er komt een nieuw soort diplomatie: *algoritmische diplomatie*. Dit scenario vereist vertrouwen, transparantie, en een besef dat ongereguleerde AI leidt tot mondiale destabilisatie.

Kans: laag. **Wenselijkheid:** hoog.

2. De AI-koude oorlog

In dit scenario radicaliseren de blokken. AI-systemen worden ingezet als instrumenten van invloed, controle, propaganda en cyberoorlog. De wereld raakt verdeeld in digitale zones, elk met hun eigen standaarden, protocollen en waardensystemen. Er is geen gedeelde ruimte van waarheid meer, maar een digitale Balkan van parallelle werkelijkheden. Culturele oorlogen worden geautomatiseerd.

Kans: hoog. **Gevolg:** permanente instabiliteit, epistemologisch verval.

3. De Posthumanistische Synthese

In dit scenario verandert AI de mens zelf. Niet alleen in zijn gedrag, maar in zijn wezen. Cognitieve versterking, brain-computer interfaces, emotionele AI, genetische algoritmen — het lichaam en de geest worden plastisch. De klassieke grenzen tussen mens en machine vervagen. Nieuwe vormen van subjectiviteit ontstaan. Dit kan leiden tot culturele renaissance — of tot existentiële crisis.

Kans: middelhoog. **Vereiste:** radicaal herdenken van menselijkheid.

Hoop of nachtmerrie?

In elk scenario ligt de vraag besloten die ons allen aangaat: wie zijn wij in verhouding tot onze eigen schepping? Kunnen wij systemen ontwerpen die niet alleen efficiënt zijn, maar ook rechtvaardig, wijs, medemenselijk? Of creëren we iets dat ons zal overnemen — niet in apocalyptische zin, maar in alledaagse onttrekking: een wereld waarin de mens slechts schaduw is van zijn algoritme?

Zoals met de stoommachine, het schrift, de atoomsplitsing, dwingt AI ons tot zelfonderzoek. Het is niet alleen een technische sprong, maar een spirituele beproeving. Technologie toont wat we kunnen. Filosofie toont wat we willen. Alleen samen bieden ze zicht op wat we zouden moeten doen.

Epiloog: Macht, machine, mens

Aan het begin van dit essay vroegen we wat macht betekent in een tijd van AI. Wat we hebben gezien, is dat de wereld geen eenheid meer kent, geen universeel centrum. Macht is versnipperd, versneld, vervlochten met technologie. En AI is daarin geen bijzaak, maar de kern: het is de infrastructuur van nieuwe beschavingsprojecten.

Toch blijft de mens centraal — niet als meester van de machine, maar als haar spiegel. Elk algoritme dat wij bouwen, elk systeem dat wij vertrouwen, elke technologische sprong die wij maken, stelt ons dezelfde vraag:

Wie willen wij zijn?

En zolang we die vraag blijven stellen — in filosofie, in kunst, in politiek, in onderwijs — is de toekomst nog van ons.